

1888-BAN ELHÚNYT TERMÉSZETTUDÓSOK NEKROLÓGJA.

A z a r y Á k o s, a budapesti állatorvosi tanintézetben az állatorvostan és járványtan nyilvános rendes tanára, született 1850 április 27-ikén Verbiáson Bereg megyében. Az orvosdoktori oklevél elnyerése után a budapesti egyetem általános kórtani és gyógyszer-tanszékén évekig működött mint tanársegéd. A boszniai hadjáratból, melyben mint főorvos vett részt, visszatérván, egész erejével az addig nálunk elhanyagolt állatorvostan és állatjárványtan tanulmányozásához fogott, s e célból több időt töltött a berlini, müncheni és párizsi iskolákban, hol kiváló tehetsége és széleskörű természettudományi ismeretei megszerezték neki a legkitünőbb külföldi tudósok barátságát. Hazatérve és az állatorvosi oklevelet is megszerelve, előbb állami állatorvossá, majd az állatorvostan és járványtan nyilvános rendes tanárává nevezetett ki. Tudományos buvárlatainak eredményei hazai és külföldi folyóiratokban jelentek meg; élte utóbbi éveiben nagyobb szabású belgyógyászatban dolgozott, melynek első kötete »A házi állatok részletes kór- és gyógytana, I. kötet: Klinikai propaedeutika« címmel halála előtt csak néhány hónappal hagyta el a sajtót. Közönlönyünknek is hű munkatársa volt s a régebbi kötetekben több becses közleménye jelent meg. Elhunyt július 31-ikén 39 éves korában.

B a l o g h K á l m á n, a budapesti tud. egyetem legkitünőbb tanárainak egyike, szül. 1835 szeptember 29-ikén Szolnokon, hol atyja sóhivatali tisztviselő volt; elemi iskoláit Szolnokon, gimnáziumi tanulmányait az egriliceumban, az orvosi tanfolyamot a budapesti

egyetemen végezte; 1859-ben orvosdoktorrá lőn, a midőn C s e r m á k J á n o s, a fiziológia akkori tanára, az alapos készülségű és lankadatlan szorgalmú ifjút tanársegéddé választotta, s beavatta a buvárlat és kísérletezés módszereibe. 1863-ban a kórélettanból magántanárrá képesítettvén, még ugyanazon év december havában a kolozsvári orvossebészeti tanintézethez az élet- és általános kórtan rendes tanárává nevezetett ki, s e minőségben a törvényszéki vizsgálatokat is végezte s a pathológiai anatómiát az ottani kórházban meghonosította. 1867-ben a budapesti egyetemhez rendes tanárrá nevezetvén ki, előbb az elméleti orvostan tárgyait adta elő az akkori orvos-sebészeti tanfolyamon; később 1872-ben a gyógyszer-tan rendes tanára lett; 1881-ben dékánná választott, a mely tisztséget a tanári testületnek évről évre nyilatkozó bizalmából egész haláláig viselte. Mint tanár a modern orvos-természettudományi iskola képviselője volt, s ez irány meghonosításán ernyedetlen szorgalommal fáradozott úgy a tanszéken mint laboratóriumában. Mint író ugyanazon irányban dolgozott, s sokoldalúság és termékenység tekintetében az orvosi irodalom terén szinte páratlanul áll. Önálló észleleteiből és vizsgálódásaiból kiinduló értekezései a Tud. Akadémia értekezései közt és társulatunk folyóiratában jelentek meg, a mint azok Közönlönyünk 25 első kötetének tárgymutatójában elő vannak sorolva. Az »Orvosi Hetilap« huszonöt évfolyama hangosan hirdeti az ő orvos-irodalmi munkálkodásának nagyságát; nehéz időkben, midőn a magyar orvosi irodalom még bölcső-

ben volt és magyar orvosi író csak gyéren találkozott, jó ideig önmaga el tudta látni e lapot szellemi táplálékkal, s szerkesztésében utolsó napjáig lelkesedve vett részt. Mint tudós valóságos enciklopedista volt, értett az orvostudomány minden ágához, s nagy olvasottsága kiterjedt mindenre. Erdemei elismerésül a m. tud. Akadémia 1864-ben levelező, 1877-ben rendes tagjává választotta. Társulatunkba 1860-ban lépett be mint rendes tag, 1862-ben könyvtárnoka, 1863-ban elnöktikára és 1872 januárius 17-ikétől élte végéig alelnöke és pártoló tagja volt társulatunknak és e lapok élettani rovatának sok éven át vezetője és hű munkása. Tagja volt az orsz. közegészségi tanácsnak; a budapesti kir. orvosegyetlet és az orsz. gyógyszerészegylet tiszteleti tagjául választotta; a király pedig a közélet terén szerzett érdemeinek elismerésül a vaskorona III. osztályú lovagrendjével díszítette fel 1881. évben. — Igen számos értekezésin kívül nagyobb összesítő munkákkal is gazdagította irodalmunkat, a melyek közül kiemelendők a következők »Az ember élettana« két kötetben (1864—5), »Általános kór- és kórjelzéstan« (1865), »Gyógyszertan« (1868), A magyar Pharmacopoea törvényteni részét is ő írta meg, 1883-ban »Orvosi Műszótárt« szerkesztett többek közreműködésével, s végre közre adta nagy gyógyszer-tani kézikönyvét »A magyar gyógyszerkönyv kommentárja« cím alatt, a mely nagy szabású munka alapos szakismeretéről és tudományos buvárlatairól, valamint fáradhatatlan szorgalmáról tanúskodik. A m. tud. Akadémia Balogh »Élettanat« 1864-ben a nagyjuttalommal tüntette ki, »Commentarját« pedig a Fáy-alapból 1800 forint jutalomban részesítette. Elhunyt július 15-ikén.

Bamberger Heinrich von, a bécsi egyetem hírneves tanára, született 1822 december 27-ikén Iwonarkában Prága mellett, hol tanulmányait kezdte és végezte is, s hol 1847-ben avatott orvosdoktorrá; ugyan-

ott Oppolzer mellett tanársegéd volt; 1850-ben Bécsbe ment, hogy tevékenységét Oppolzer oldalán, — a ki már ekkor a bécsi egyetem díszje volt, — tovább folytassa mint tanszéki segédje. Hírneve innen kezdődik. A kórházi beteglátogatások iránt, melyek alatt Bamberger hallgatóival a belső betegségek gyógyításának gyakorlati elveit megismertette, rendkívül nagy érdeklődést tudott kelteni kitűnő didaktikai módszerével. A kopogtatásról és hallgatódzásról tartott kurzusain bel- és külföldi orvosok nagy számban jelentek meg, melyeken az akkortájt még általánosan nem ismert és nem alkalmazott fizikai vizsgálati módszereket nagy tudományos készséggel, mindenkit meggyőző világos előadásban tárgyalta. Hallgatói, s a szakfolyóiratokban megjelent tudományos értekezései a szélrózsa minden irányába elvitték nevét. 1854-ben a würzburgi egyetemre a belső betegségek tanszékére kapott meghívást, hol ekkor több világhírű szaktekintély állott a tudomány szolgálatában. Würzburgi tanársága alatt jelentek meg tőle azon maradandó becsű munkák, melyek őt a kontinens legkiválóbb klinikusainak sorába emelték. Ezek: »Handbuch der Herzkrankheiten« (1857), »Krankheiten des chylopoëtischen Systems«, mely több idegen nyelvre is le van fordítva, »Ueber Bacon von Verulam besonders vom medicinischen Standpunkt« (1865), »Ueber Venenpuls« és több az orvosi chemia körébe vágó dolgozatai az orvosi irodalom értékesebb termékei. 1872-ben Oppolzer utóda lett a bécsi egyetemen, hol mint tudós, mint tanár, mint orvos nagy hírnévre tett szert. Közhasznú életpályája alatt sok kitüntetés érte: a korona kegye udvari tanácsosi ranggal ruházta fel, s bel- és külföldi tudományos egyesületek választották meg tagúl, megadva az igaz érdem elismerését. Elhunyt november 9-ikén.

De Bary, Heinrich Anton, híres botanikus, született 1831 januárius 26-ikán a Majna melletti Frankfurtbaan;

szülővárosában járt iskolában, s 1848-ban letéven érettségi vizsgálatát, a következő év tavaszán Heidelbergában orvosjelöltnek iratkozott be, majd Marburgba, 1850-ben Berlinbe ment, hol tanulmányait befejezvé, 1853 márczius 30-ikán orvos-sebészi doktor lett. Freseniussal Frankfurtban érintkezésben lévén, ez bizonyára hatással volt botanikai tanulmányaira, a melyekre orvosi tanulmányainak befejezése után adta magát. 1859—1867-ig Freiburgban (Breisgau-ban), 1867—1872-ben pedig Halléban működött, mint a növénytan rendes tanára; 1872-től haláláig Strassburgban munkálkodott az ottani nagyszerű növényteni intézetben. Kiváló érdemei vannak a sejttan, a szövettan és a legalsóbb szervezetű növények természetrajzában, s e téren igen sok és beható mikroszkópiai vizsgálatainak eredményei a Flórában és a Botanische Zeitungban jelentek meg, a mely utóbbi folyóiratnak 1867 óta szerkesztője is volt. Munkái közül kiemelendők a következők: »Untersuchungen über die Brandpilze und die durch sie verursachten Krankheiten der Pflanzen« (1853), »Untersuchungen über die Familie der Conjugaten« (1858), »Die Mycetozen, ein Beitrag zur Kenntniss der niedersten Thiere« (1859, 2-ik kiadás 1864), »Die gegenwärtig beherrschende Kartoffelkrankheit, ihre Ursache und Verhütung« (1861), »Ueber die Fruchtentwicklung der Ascomyceten« (1863), »Beiträge zur Morphologie und Physiologie der Pilze« (1864—1870), »Ueber Schimmel und Hefe« (2-ik kiadás 1874), »Vergleichende Morphologie und Biologie der Pilze, Mycetozen und Bacterien« (1884), »Vorlesungen über Bacterien« (1885), »Vergleichende Anatomie der Vegetationsorgane der Phanerogamen und Farne« (1877), »Handbuch der Morphologie und Physiologie der Pilze, Flechten und Mycomyceten« stb. Elhunyt januárius 19-ikén Strassburgban.

Belza, Joseph, Mariemontban a földmívelési és erdészeti akadémián a

chemia és technológia tanára, a hol egyzersmind a gyógyszerészi iskolán chemiát tanított, elhunyt július 24-ikén 80 éves korában. Irodalmi munkái közül kiemelendők: »Handbuch der gerichtlich-polizeilichen Chemie« és »Grundzüge der chemischen Technologie« című dolgozatai.

Bessels, Emil, kitünő természetbúvár és sarkvidéki utazó, született 1847-ben Heidelbergában; Jenában és szülővárosában természettudományokat és orvostant tanult. 1869-ben tette első északsarki utazását, hogy a Spitzbergák és Novaja-Zemlya közti tengert és a Gillisföldet átkutassák. Csak az első feladatot oldhatták meg, miközben igen fontos hidrográfiai munkálatokat és tenger-mélység-méréseket végeztek, s akkor bizonyították be először, hogy a Golf-áram a Spitzbergáktól keletre is megvan. 1871-ben az Egyesült-Államokba hívták meg, hogy a Hall-féle északamerikai sarki expedíció tudományos vezetését reá bizzák; 1871—73-ban el is érték a 82° 26' északi szélességet, hanem hajótörést szenvedtek, s minden gyűjteményök tönkre ment. Harmadik sarki utazása is, melyet szintén az Egyesült-Államok megbízásából szervezett, szintén szerencsétlenül ütött ki hajótörés miatt. A Petermann-féle »Mittheilungen«-ben közölt értekezésein kívül ő írta első részét (Physical observations) a Polaris-expedíció háromkötetes utazási munkájának: »Scientific results of the United States Arctic expedition« (1876), továbbá a »Nordpolfahrt der Polaris« (1878) című munkát; ezeken kívül a párizsi földrajzi társaság folyóiratában, az »Archiv für Anthropologie«-ban, az »United States geological and geographical survey« bulletinjeiben sok értékes közleménye jelent meg. Főtitkára volt a Smithsonian Institutionnak Washingtonban. Elhunyt márczius 30-ikán Stuttgartban.

Bright, Sir Charles Tilston, jeles angol mérnök, született 1832-ben. 1850 óta főképen telegráf-építéssel foglalkozott, s ő rakta le 1853-

ban az első kábelt Anglia és Irland közt, 1858-ban az első atlanti kábelt Irland és Amerika közt és 1864-ben ő végezte be a perzsiai öblön keresztül Indiába vezető telegráfkábelét később Nyugat-Indiában foglalkozott kábelek építésével, a melyek közül legfontosabb az, mely a nyugot-indiai szigeteket Panamával köti össze. Elhunyt május 9-ikén.

Budge, Ludwig Julius, kiváló fiziológus, született 1811 szeptember 6-ikán Wetzlarban; orvosi tudományokat tanult, több ideig gyakorló orvos volt s habilitált 1842-ben Bonnban; 1847-ben rendkívüli, 1855-ben rendes tanár lett, 1856-ban az anatómia és fiziológia rendes tanárának és az anatómiai intézet igazgatójának hívták meg Greifswaldba. Nagy érdemei vannak különösen az idegrendszer fiziológiájában. Munkái közül jelesebbek a következők: »Lehre vom Erbrechen« (1840), »Untersuchungen über das Nervensystem (1841—1842. két kötetben), »Allgemeine Pathologie« (1843), »Ueber die Bewegung der Iris« (1853), »Lehrbuch der speciellen Physiologie« (1848, 8-ik kiadás 1862), »Kompendium der Physiologie« (1864, 3-ik kiadás 1874), »Anleitung zur Präparirübungen« (1867). Meghalt júl. 14-ikén.

Clausius, Rudolf Julius Emanuel, kitünő fizikus, született 1822 januárius 2-ikán Köslinben, tanult 1842 óta Berlinben, s mint magántanár habilitált, és a fizika tanára lett a tüzeriskolán. 1855-ben a zürichi műegyetemre hívták meg a fizika tanárának, hol 1857 óta az egyetemen is rendkívüli tanár lett; 1869-ben Bonnba ment. A mechanikai hőelméletnek ő a megteremtője; idevágó dolgozatait a Poggendorff-Annalokban tette közzé, későbbben pedig külön is kiadta »Abhandlungen über die mechanische Wärmetheorie« (1864—67, két részben) címmel. Több munkái közül kiemelendők még a következők: »Ueber das Wesen der Wärme« (1857), »Ueber den zweiten Hauptsatz der mechanischen Wärmetheorie« (1867), »Die

Potentialfunktionen und das Potential« (1859, 3-ik kiadás 1877). »Ueber den Zusammenhang zwischen den grossen Agentien der Natur« (1885), »Ueber die Energievorräthe der Natur« (1885) stb.; 1872 óta levelező tagja volt a magyar tud. Akadémiának is. Elhunyt augusztus 12-ikén.

Capezzuoli Serafino, 1849 óta az orvosi chemia tanára a pisai egyetemen; utóbb Florenczben nyugalmába vonult, elh. márczius 27-ikén. Munkái közül kiemeljük a következőket: »Trattato di Chimica organica« (1855—1869, 3 kötetben), »Ricerche sulle uova dei Gallinacci sottoposte all' incubazione« (1843), »Considerazione chimique sul Diabete mellito« (1844), »Nuove comparazioni della materia grassa nell'uovo incubato e nell'uovo gia sviluppato« (1846), s általában több dolgozatot írt a tyúktojás megtermékenyítésekor feltűnő változásokról s a fejlődéstan körébe vágó megfigyeléseiről; utóbbi időkben Florencz kútvízeinek elemzésével és méregtani kérdésekkel foglalkozott.

Crampton, Thomas Russel, derék angol mérnök, a róla nevezett lokomotívnak, alagútfúró gépnek és a vas- és aczelgyárakban alkalmazott rotációs kemenczének feltalálója, született 1817-ben, elhunyt április 19-ikén Londonban.

Debray, Henry, a francia tud. akadémia tagja, tanár a Sorbonne-on, főképen az aluminium, a platina és a dissociatio vizsgálatairól nevezetes chemikus, született 1827 július 26-ikán, elhunyt július 19-ikén Párizsban.

Edlund, Erik, az elektromosság és a meteorológia körébe vágó dolgozatairól ismert fizikus, született 1819 márczius 14-ikén Nerika svéd tartományban; Upsalában tanult és 1850-ben a stockholmi tudományos akadémián a fizika tanára lett. Az ő kezdeményezésére és vezetése alatt rendezték be 1859-ben a svéd meteorológiai megfigyelő állomásokat, melyek azóta évenként vastag kötetekben adják közre

megfigyeléseiket; 1871 óta a svéd polytechnikumi felsőbb iskolák igazgatótanácsának elnöke volt. Munkásságának főbb része azonban az elektromosság körébe vág, hol számos problémát oldott vagy magyarázott meg; azonkívül a hőtan körébe vágó kérdésekkel is foglalkozott, s vizsgálatainak eredményeit a stockholmi akadémia értekezéseiben és Poggenдорff Annaljaiban tette közzé. Elhunyt augusztus 19-ikén.

Engelmann, Friedrich Wilhelm Rudolf, csillagász, született 1841-ben június 1-én; obszervátor lett a lipcsei csillagvizsgálón s egyszersmind magántanár az egyetemen; 1868-ban Indiába ment a napfogyatkozás megfigyelése végett; kiadta Bessel »Abhandlungen«-eit és »Recensionen«-ét, s lefordította Newcomb »Populäre Astronomie« című munkáját. Főbb munkái: »Messungen von neunzig Doppelsternen am sechsfüssigen Refractor der Leipziger Sternwarte« (1864), »Resultate aus Beobachtungen auf der Leipziger Sternwarte, I. Beobachtungen am Meridiankreis«, »Ueber die Helligkeitsverhältnisse der Jupitertrabanten« (1871). Atyja halála után 1879-ben átvette az ő könyvkereskedését; elhunyt márczius 28-ikán Lipcsében.

Fink, Karl, a berlini műegyetem tanára, elhunyt februárius 15-ikén 67 éves korában. Egyike volt a legkitünőbb tanároknak, kinek nevét az építészet és gépészet terén igen sok becses találmány őrzi. Potsdamban született; 1836-ban Berlinben a gépszervezettani szakmára adta magát; tanulmányainak bevégezése után a potsdami ipariskolát, később a berlini ipar-intézetet látogatta; azután egyideig magán mérnöki munkákat végzett, s részvényese lőn egy gyárnak. 1852-ben az akkori ipari intézetben tanított, s 1854-ben tanár lett a műegyetemen, tagja a szabadalmi hivatalnak és a technikai felülvizsgáló bizottságnak; e mellett széleskörű irodalmi és gyakorlati munkát végzett; a neissei vízmű, számos malom berendezése, turbinák, papirosgyárak, téglagyárak stb. építése

az ő terve szerint hajtattott végre. Irodalmi művei közül felemlítjük: »Konstruktion der Kolben- und Centrifugalpumpen, Ventilatoren und Exhaustoren« (1872) című művét.

Griess, Peter, jeles chemikus, született 1829 szeptember 6-ikán Kirchhosbach faluban, Poroszországban, tanult a casseli ipariskolán s a jeni és marburgi egyetemeken, azután Kolbe laboratóriumába ment Marburgban, hol 1861-ig működött; később Londonba ment A. W. Hofmann tanár mellé segédnek, s egy nagyobb chemiai laboratórium vezetését vállalta el. Legnagyobb érdeme, hogy ő fedezte fel az oly rendkívül reagáló diazovegyületeket, a melyek a festőanyagok gyártásában fontos haladásnak voltak megteremtői; a diazovegyületek vizsgálatával egész haláláig foglalkozott. Tudományos érdemeiért a Royal Society tagjául választotta, a müncheni egyetem pedig tiszteleti doktorsággal tüntette ki. Elhunyt augusztus 30-ikán Bournemouth fürdőben.

Gruber Lajos, a budapesti központi meteorológiai intézet igazgatója, született 1851 május 12-ikén Pécsen, középiskoláit Nagyváradon és Budán végezte, 1870-ben Bécsbe ment, hogy az egyetemen matematikát és fizikát tanuljon, s itt mindjárt a csillagászat tanulmányára határozta magát. Mint Oppolzer tanítványa 1873-ban, egyetemi tanulmányainak bevégezése után az osztrák fokmérő hivatalba lépett, hol 1874 januárius 1-én asszisztenssé nevezetett ki; 1875 januárius 29-ikén promoveáltatott. 1875 május 1-én a magyar kormány támogatásával Lipcsébe ment, hol Bruhns vezetése alatt szorgalmasan dolgozott, s később a hamburgi csillagvizsgáló intézetben obszervátor lett, honnan 1876-ban hazatérvén, a meteorológiai központi intézet obszervátora lett; még ugyanazon évben habilitált a budapesti egyetemen mint a csillagászat magántanára; 1887 június 22-ikén a meteorológiai intézet igazgatójává nevezték ki, azonban már 1888

januárius 25-ikén betegségbe esett, mely október 15-ikén kioltá életét. Tudományos értekezései, melyek mindannyian éles megfigyelésről és alapos tudományosságáról tesznek bizonyosságot, a magyar tud. Akadémia Értekezései közt jelentek meg. Társulatunknak választmányi tagja, s a Természettudományi Közlönynek derék munkatársa volt, s az 1876-iki és 1881-iki viharról, a csillagrendszerekről, az időjárásról stb. érdekes cikkeket írt belé. Önálló munkája, melyet Társulatunk megbízásából írt: »Útmutatás földrajzi helymeghatározásokra« 1883-ban jelent meg. 1884-ben Társulatunk megbízásából hozzákezdett a vertikális irány változásainak kísérleti tanulmányozásához, s reverziós ingáját Budán felállítván, első megfigyeléseinek eredményeit a magy. tud. Akadémia elé terjesztette; sajnos, hogy a sokat ígérő kísérleteknek és megfigyeléseknek végét szakította a korai halál. Elhunyt november 15-ikén Budapesten.

Hayden Ferdinand Vandever, északamerikai geológus és utazó, született 1829. szeptember 7-ikén Westfieldben Massachusetts államban; hiányos nevelésben részesült ugyan, de azért magánszorgalmából már 24 éves korában letette az orvosi vizsgálatokat Albanyban. Az Egyesült-Államok ismeretlen nyugati részeiben tett kutató utazásából becses gyűjteményeket, különösen ősemlős maradványokat hozott haza; két év alatt kikutatta a Misszuri forrásainak csaknem teljesen ismeretlen vidékét. A kongresszus 1862-ben a Nevada kikutatására küldött expedíció élére állította, mely állásában az expedícióról oly becses jelentéseket adott közre, hogy az Egyesült-Államok az évi 95,000 dollárra emelt szubvencziót állandósították, s Hayden vezetése alatt a kutatásokat valamennyi ismeretlen területre (Nebraska, Wyoming, Dakota, Montana, Idaho, Utah, Kolorado, Kansasz, Új-Mexikó) kiterjesztették. Legérdekesebb felfedezése a Yellowstone gejzir vidéke volt (1870—72). Hayden

1865—72-ben a pennsylvanai egyetemen a geológia tanára volt, azután a philadelphiai tud. akadémia megbízásából újra megkezdte kutatásait s a geológiai felvételek vezetésével bízták meg.

Heiden, Joachim Ch. E. d., a gazdasági kémiai kísérleti állomás főnöke Pommritzben, született 1835 februárius 8-ikán Greifswaldban, hol 1854-től az egyetemen előbb állami, azután természeti tudományokat, főképen gazdasági kémiát tanult; 1857-ben Eldenában az akadémiai kémiai laboratórium asszisztense lett, habilitált 1858-ban s 1862-ben a waldau gazdasági akadémiához tétetett; azután Berlinbe, s 1867-ben Pommritzbe ment az itteni kísérleti állomás főnökéül. Heiden vizsgálatai különösen a talajra, a növényi és állati táplálkozásra vonatkoznak. Művei a következők: »Die Phosphorsäure in ihrer Beziehung der Landwirthschaft« (1864), »Düngerlehre« (1867—1868. 3 köt.), »Leitfaden der gesammten Düngerlehre und Statik des Landbaues« (1873), »Die praktische Düngerlehre« (1875), »Beiträge zur Ernährung der Schweine« (1875) stb. Elhunyt december 20-ikán.

Henszlmann Imre, magyar tudós, született Kassán 1813 október 13-ikán. Iskoláit Kassán, Eperjesen, Pozsonyban, Pesten és Bécsben végezte, mely két utóbbi egyetemen orvosi tudományokat tanult. Később azonban a régiségtan és szépművészetek felé fordult, s Páduából, hol orvosi rigorózumát tette, beutazta egész Olaszországot. Hazatérve Pesten telepedett le, hol egyike lett a magyar irodalom legalapsabb műbírájának. 1841-ben az akadémia, 1843-ban a Kisfaludy társaság tagjául választotta, 1874-ben a budapesti egyetemhez a műtörténelem rendes tanárává nevezték ki. A szabadságharczban neki is jutott szerep, s 1850-től több éven át Francia- és Angolországban tartózkodott. Munkái közül kiemelendők a következők: »Párhuzam az ó- és újkori művészeti nézetek és nevelések közt, különös tekintettel a mű-

vészeti fejlődésre Magyarorszában« (1841), »A hellén drámáról« (1846), »Kassa városának ó német stílu diplomai« (1846), »A művészet története«, »Theorie des Proportions appliquéés dans l'architecture depuis la XII. Dynastie des rois Egyptiens jusqu'au XVI. siècle« (1860), lefordította Bloxam »A középkori építészet Angliában« című művét is; további dolgozatai: »A csúcsíves stílus sajátosságai«, »Ásatások Székesfehérvárott« (1864), »A hegyi városok régiségei« (1866), »A középkor építészete« (1866), »Pécs középkori emléke« (1869, németül 1870), »A kalocsai érsek ásatásai« (1873), »Közép-Syria építészete« (1881), »Magyarország gótstílu műemlékei« (1880) stb. Elhunyt december 5-ikén.

Houzeau de la Haye, Jean Charles, a csillagászat tanára és az obszervatórium igazgatója Brüsszelben, Belgium legkitünőbb csillagásza, született 1820 október 7-ikén Monsban, mérnöki tudományokat és csillagászatot tanult, s 1846-ban a brüsseli obszervatóriumon assistens lett; politikai okokból 1849-ben Amerikába menekült, de 1876-ban visszahívták az obszervatórium igazgatójának; 1883-ban a Vénus átvonulását Texasban figyelte; főbb munkája: »Bibliographie générale de l'Astronomie«, melynek általános része »A csillagászat története« címmel Társulatunk könyvkiadó vállalatában jelent meg, s »Traité élémentaire de Mé-téorologie« (Lancaster-rel együtt, 1880). Elhunyt július 12-ikén.

Hunfalvy János, a budapesti egyetemen a geografia tanára, született 1826-ban Nagyszalókon, Szepesmegyében; középiskolai tanulmányait Késmárkon és Miskolczon végezte, honnan a teológiai szakra Eperjesre ment; a papi vizsgálat letétele után hosszabb külföldi útra indult, honnan az eperjesi akadémia egyik tanszékére hívták meg. Az 1848-iki események őt is kizökentették tanszékéből; s csak 1850 őszén kezdett ismét Késmárkon tanítani. A késmárki iskolát 1851 őszén felsőbb

rendeletre bezárták, s így Hunfalvy 1852-ben Új-Becsén nevelősködött, mi-alatt Leiningen gróf volt magyar tábornok özvegyével megismerkedvén, gyermekei nevelését átvette s velők Pestre került. Itt természettudományokkal foglalkozott s 1861-ben a budai polytechnikumon a földrajz és statisztika helyettes tanára, 1864-ben pedig rendes tanár lett, mígnem 1870-ben a kir. tud. egyetemhez hívták meg az egyetemes és összehasonlító földrajz tanárának. Ez időtől kezdve azután ennek a szakmának élt. Még a szabadságharc alatti fogságában kezdte írni »Egyetemes történet« című munkáját, a mely 1850—1851-ben meg is jelent három nagy kötetben; egyéb munkái közül kiemelendők a következők: »Magyarország és Erdély képekben«, »A magyar-osztrák államok statisztikája«, »Európa állami statisztikája«, »A magyar birodalom természeti viszonyainak leírása« (1863—1865, három kötetben), »Ég és Föld vagyis csillagászati földrajz« (1873); legnagyobb munkája leendett az őt kötetre tervezett »Egyetemes Földrajz«, melynek azonban csak két kötete jelenhetett meg. Fontos szerepeket vitt az egyes nemzetközi földrajzi kongresszusokon részint mint jurytag, részint mint alelnök; ő teremtette meg a »Magyar Földrajzi Társaságot«, melynek 16 éven át buzgó elnöke, s a Földrajzi Közleményeknek hű munkása volt. A magyar tud. Akadémia 1858-ban levelező-, 1865-ben rendes tagjává választotta. Társulatunknak 1856 óta volt tagja és 1860-ban a könyvtárnoki tisztelet is viselte; Közlönyünkben sok becses értekezése jelent meg; ezenkívül ő revidálta Reclus munkájának magyar fordítását, sőt az utóbbi évben a földrajz köréből populáris előadások tartására is vállalkozott; azonban december 6-ikán hirtelen bekövetkezett halála véget vetett tevékenységének. A mi hazánkban az utóbbi két évtized alatt a földrajz terén történt, az mind Hunfalvy nevéhez van kapcsolva.

Kriesch János, a budapesti

műgyetem tanára, született 1834 márczius 29-ikén Alsó-Ausztria Rheinthal nevű községében, hol atyja állatorvos volt, ki természettudományokkal is foglalkozott. Atyja, bár néhány évvel később Ungvárra költözött, fiát Lengyel-, Csehországban majd Bécsben iskoláztatta. 1859-ben tanári oklevelet szerezvén, Giessenben foglalkozott egyes speciális állattani kérdésekkel Leuckart, már akkor is híres tudós vezetése mellett; onét visszatérve az ungvári főgimnáziumhoz neveztetett ki tanárrá; 1861-ben a budai gimnáziumhoz helyezték át. Munkásságának elismerésül 1864-ben a József-műegyetem neveztetett ki tanárnak; 1871-ben a m. tud. Akadémia levelező tagjává választotta. Számos irodalmi munkáinak csak főbbjeit emelhetjük itt ki. Ő írta meg iskolai használatra az első rendszeres természetrajzot magyar nyelven; az »Állattant« 1864-ben, melyet 1865-ben a »Növénytan« követett, s ezt egy évre rá az »Ásványtan«, úgy hogy három év alatt a »Természetrajz vezérfonalá«-nak mindhárom kötete megjelent, s azóta számos kiadásban mint tankönyv használtatik; »A természetrajz elemei« című munkája 19 kiadást ért. Több tudományos munkája nyert jutalmat; az akadémia 1871-ben a Magas Tátra állattani viszonyainak tanulmányozásával bízta meg, melyről »Állattani utazási jelentés« címen nagyobb dolgozatot írt; »Halaink és haltenyésztésünk« című munkájával elnyerte az Akadémia Vitéz-féle jutalmát. Társulatunknak egyik legbuzgóbb munkása volt 1863 óta, s a »Nadályokról« írt anatómiai és élettani vizsgálataival pályadíjat nyert; a Természet-tudományi Közlöny tárgymutatója tanuskodik arról az odaadó munkásságról, melyet részint mint az állattani rovat vezetője, részint mint előadó természetrajzi előadásaival kifejtett; 1868 óta mint választmányi tag vett részt a Társulat működésében. A földművelési miniszterium megbízásából megírta az »Okszerű méhészet kézikönyvét«, felvirágoztatta a Méhészeti Egyesületet,

melynek lapját és a Halászati Lapokat ő szerkesztette. »Magyarország amphibiai és reptiliáinak monografiáját«, melynek megírásával Társulatunk bízta meg, nem végezhette el, meggátolta benne október 21-ikén történt halála. E sorok írója soha el nem felejtí azt a jelenetet, midőn a technikusok egyik, az iskolai év elején szokásos ismerkedő estélyén Kriescht, mint akkori dékánt felköszöntötték; ő felállott s így kezdte válaszáat: »Uraim! Én nem születtem ugyan magyarnak, de lelkemben, testemben magyarnak érzem magamat!« — s ekkor felhívta az ifjúságot, hogy minden magyar ifjú tudni fogja, mivel tartozik hazájának. — A József műegyetem dékánosságát kilencz éven át viselte, s 1884-ben 25 éves tanári jubileuma alkalmából volt tanítványai megható ünnepet rendeztek tiszteletére.

Leitgeb Hubert, a növénytan rendes tanára a gráczi tud. egyetemen, született Portendorfbán, Karinthiában 1835 október 20-ikán, elhunyt Grácban 1888 április 5-ikén. Már 21 éves korában gimnáziumi tanár volt Cilliben, honnan nemsokára Görzbe jutott, hol 1863-ig maradt, a mikor phytotómiai tanulmányai érdekében szabadságra ment. Akkor a bécsi növénytani múzeumban, majd Münchenben dolgozott Nägeli-vel; visszatérve előbb Linczbén működött, s már 1866-ban a gráczi gimnáziumhoz nevezték ki rendes tanárnak; itten az egyetemen mint magántanár habilitált, hol is 1867-ben rendkívüli, 1868-ban pedig rendes tanár lön. Itt működött haláláig, leginkább szövettani tanulmányokkal, azután a lombos- és májmohokkal foglalkozott; vizsgálatainak gazdag eredményei a gráczi növénytani intézet közleményeiben s a Botanische Zeitungban jelentek meg; főműve: »Untersuchungen über die Lebermose« 1874—1881-ben jelent meg hat részben; e körül csoportosulnak azután a harasztokra, moszatokra, gombákra vonatkozó kisebb, de becses dolgozatai. Utóbbi időben nagyon elkeseredett a miatt,

hogy nem kaphatott új növényteni intézetet, s izgalmainak és reményeinek önmaga vetett véget.

Lenhossék József, a budapesti egyetem híres tanára, született 1818 márczius 20-ikán Budán; atyja, Mihály helytartósági tanácsos, országos főorvos, a pesti egyetemen az élettan tanára s az orvoskar igazgatója volt. Gimnáziumi tanulmányait Budán és Vácztott, a bölcsészeti két évet Pesten, s ugyanitt az egyetemen az orvosi tanfolyamot végezte s 1841-ben orvosdoktori, szemész- és szülészmesteri, 1843-ban sebészdoktori oklevelet kapott. Az 1841/2. isk. évet Bécsben töltötte, a hol Berres, az anatómiának akkori híres tanára és ennek tanársegéde, Patrubán Károly magyar szaktudós oldalán az anatómiában képezte magát, a mely az időtől fogva kedves tudománya, élete fő célja lett. 1842 közepén a pesti egyetemen az újonnan rendszeresített anatómiai tanársegédi állomásra jött, melyet kilencz évig töltött be; 1850/1-ben a tájboncztan magántanára lön, s a pesti egyetemen két évi magántanárkodása után újra a bécsi egyetemre ment, hol Brücke és Hyrtl tanárok vezetése alatt dolgozott. 1854/5. tanévben a kolozsvári orvos-sebészeti intézetben az anatómia tanszékére neveztetett ki, hol öt évig működött; 1859-ben nevezték ki a pesti egyetem ny. r. tanárául. Azóta itt működött szaktudománya iránt oly páratlan lelkesedéssel, mely úgy a tanítványok nevelésében, mint az irodalom terén gazdag gyümölcsöket termett. Műveinek száma, melyeket magyar, német, latin és francia nyelven írt, többre megy negyvennél; híre oly nagy volt, hogy igen sok külföldi tudományos egyesület választotta tagjának; a magy. tud. Akadémia 1864-ben levelező, 1873-ban rendes tagjává választotta; számos rendjellel tüntették ki külföldi uralkodók és egyesületek is. Az utóbbi időkben rendkívül nagy szeretettel foglalkozott koponyamérésekkel, s több száz, leginkább országos hírv ember koponyájá-

nak méreteit vette fel, s népszerű ismeretéseiben az adatokat úgyszólván közkinccsé tette. Elhunyt deczember 2-ikán.

Lewis H. Carvill, a geológia tanára Philadelphióban, ki különösen a glecserekről szóló tanulmányairól nevezetes, s kinek nagy része van az Egyesült-Államok geológiai térképezésében, szül. 1853 november 16-ikán Philadelphióban, elhunyt július 21-ikén Manchesteri útja közben.

Linzbauer Xaver Ferencz, nyugalmazott egyetemi tanár, elhunyt Mödlingben 81 éves korában. A budapesti egyetemen évtizedeken át működött a régebben fennállott sebészmesteri tanfolyamon mint az elméleti orvostan tanára, s rövid ideig mint a növénytan helyettes tanára is. Munkái közül felemlítendő: »Conspectus thermarum Budensium« (1832), »Codex sanitaris-medicinalis Hungariae« (1852), »Statistik des Medicinal-Standes der Kranken- und Humanitätsanstalten, der Mineralwässer etc. v. Ungarn« (1859). A hetvenes évek elején nyugalomba vonult, s Mödlingben telepedett le, hol azóta visszavonultan élt.

Mühry, Adalbert Adolf, a meteorológia és természet-filozófia körébe vágó sok derék munkájáról ismeretes tudós, született 1810-ben, elhunyt június 13-ikán Göttingában. Művei közül felemlítjük a következőket: »Klimatographische Uebersicht der Erde« (1862, 1865), »Ueber d. Lehre v. d. Meeresströmungen« (1869), »Untersuchungen über die Theorie und das allgemeine geographische System der Winde« (1869), »Kritik und kurze Darlegung der exacten Natur-Philosophie« (1882).

Nobel, Ludwig, az orosz petróleumipar megalapítója, született 1831 július 27-ikén Stockholmban. Már gyermek korában Szent-Pétervárra ment, s 1862-ben egy kis vasöntő gyárat állított, a mely idővel jelentős gépgyárrá fejlődött és fegyvergyárral is bővült. A hetvenes évek közepe táján kezdte Nobel az ő testvéreivel Baku petróleumforrásait kizsákmányolni, s berendezése

valóban páratlan lett e téren, s Oroszország neki köszönheti, hogy a világitó anyag beszerzésében nemcsak hogy független lett az Egyesült Államoktól, hanem már is nagy mennyiségű kerosint szállított szerte szét az egész világra.

Pančić, József a belgrádi fűvészkertben a botanika tanára, született 1814-ben Bribirben Nerine mellett a tengerpart-vidéken; a gimnáziumot Fiumében látogatta, a filozófiát Zágrábban és az orvosi tudományokat Budapesten hallgatta, hol 1842-ben orvos-doktorrá avatták, 1843-tól Ruszkabányán működött mint bányorvos és szorgalmasan botanizált, 1845—1846-ban Bécsben tartózkodott, hol addigi gyűjtéseit összehasonlította, s Endlichert hallgatta. 1846-ban Szerbiába költözött, hol 42 éven át nagy sikerrel működött, előbb a Jagodoniai, később a Kragujeváci kerület főorvosa lett; 1853-ban Belgrádba hívták, hol a lyceumon a természetrajz és mezőgazdaság tanára lett; később a múzeum igazgatójának nevezték ki. A szerb tud. Akadémia elnöke, s a magyar tud. Akadémiának 1868 óta külső tagja volt. Hazánk növényvilágának kutatásában sok érdeme van, s különösen a Bánságban, Szerémségben gyűjtött sokat. Irodalmi munkássága a botanikán kívül kiterjedt a természetrajz egyéb ágaira és az orvosi tudományokra is. Elhunyt februárius 10-ikén.

Pisko, Franz Josef, derék fizikus, született Neurausnitzban Brünn mellett, 1827 június 10-ikén; 1846-tól Bécsben tanult filozófiát, jogtudományt, azután természettudományokat, különösen fizikát; 1852-ben a fizika tanára lett Brünnben, 1856-ban meg Bécsben a főreáliskolán, 1870-ben a fizika tanszékét vállalta el a katonai technikai akadémián Bécsben, 1872-ben pedig a Bécs melletti Sechshaus főreáliskolájának igazgatója lett. Főbb munkái: »Foucault's Beweis für die Axendrehung der Erde« (1853), »Die Fluorescenz des Lichts« (1861), »Die neueren Apparate der Akustik« (1865), »Licht und Farbe« (1869, 2-ik kiadás 1876), »Be-

richte über die physikalischen und allgemeinen Lehrmittel auf der Weltausstellung von 1862 und 1867« (1869), »Lehrbuch der Physik der Unter-Realschulen« (1854—1869-ig 7 kiadásban), »Lehrbuch der Physik für Ober-Gymnasien und Ober-Realschulen«, — a mely két utóbbi munkája több nyelvre le van fordítva, s magyar fordításban is több kiadást ért és középiskolákban sokáig hasznos tankönyv volt. A Hessler-Pisko-féle »Lehrbuch der technischen Physik« című munkának legnagyobb részét maga Pisko írta meg. Az 1873-iki bécsi világkiállításon a közoktatásügy jurora volt. Elhunyt június 26-ikán Ausseeben.

Proctor, Richard Antony, angol csillagász és szellemes író, született 1834 márcziusban Chalseaban. Kiváló érdemei vannak a csillagászati tudomány népszerűsítése terén, a melyen gazdag irodalmi tevékenységet fejtett ki. Munkái közül kiemlítjük a következőket: »Saturn and its System« (1865), »Handbook of the Stars«, »Constellation Seasons«, »Half Hours with the Telescope«, »Half Hours with the Stars« (1881), »Other Worlds than Ours« (1870, 3-ik kiadás 1872), a melyet társulatunk könyvkiadó vállalata is kiadott »Más világok mint a mienk« címmel; további munkái: »The Sun« (1871), »Light Science for Leisure Hours« (1871, 2-ik kiadás 1873), »The Orbs Around Us« (1872), »Moon« (4-ik kiadás 1873), »The Transit of Venus« (1874), »The Universe and the Coming Transit« (1874), »Lessons in Elementary Astronomy« (1875), »Science by ways« (1875), »Our Place Among Infinitics« (1875), »Myths and marvels of Astronomy« (1878), »The Spectroscope and its work« (1877); ő írta a csillagászati részt az »Encyclopaedia Britannica« új kiadása részére; — »The Geometry of Cycloids«, »Old and New Astronomy«, »Outlines of Astronomy«, »Larger Star Atlas«, »Other suns than Ours« (1887) stb. című széles körben elterjedt dolgozatai mind a csillagászati

ismeretek népszerűsítésére töreksenek. 1872-ben a Royal Astronomical Society titkára, s mint ilyen a társulat folyóiratának a »Monthly Notices«-nek szerkesztője volt; ebben, valamint az utóbb maga szerkesztette »Knowledge« című kitűnő angol folyóiratban igen sok marandó becsű értekezése jelent meg. Szeptember 12-ikén New-Yorkban a malária áldozata lett.

Przsevalszy, Mihajlovics Nikolaj, híres orosz kutató utazó, született Otrádnáján a Szmolenszki kormányzóóságban 1839 április 11-ikén; tíz éves korában lépett a szmolenszki gimnáziumba, melyet 1855-ben hagyott el; hogy utazó hajlamait kövesse, beállt katonának, a melynek akadémiai tanulmányait elvégezvén, 1863-tól 1867-ig a varsói hadapród-iskolában tanította a földrajzot és történelmet. 1867-ben beosztották a táborkarba, s ettől kezdődtek nagy kutató utazásai. 1867-től két évig a Kelet-Szibériai Usszuri-területet kutatta át, 1870—71-ben Mongóliában volt, 1872-ben Pekingből a Felső-Jangcsekiang vidékére tartott és innen észak felé a Góbi sivatagon át Irkutskig haladt; 1876—77-ben a Lob-Noor vidékét és az Altin-Dag hegységet kutatta át; 1879-ben Khamin át a Nan-San hegységen át Tibetbe utazott, de minthogy az ország belsejébe nem bocsátották, a Hoang-Ho forrásvidékei felé tartott és innen Kiachtán át Orenburgba tért vissza; 1883-ban ismét Tibet felé tartva, felfedezte a Hoang-Ho forrásokat, de megint nem érthette el Lhassát. Przsevalszy korunk legbátrabb és érdemekben leggazdagabb utazói sorába tartozik. Érdemeiért sok kitüntetés érte, s többek közt az orosz tudományos Akadémia, valamint a Magyarhoni Földrajzi társulat is tiszteletbeli tagjai közé sorolta. Huszonegy évi szakadatlan működése alatt 31 ezer kilométernél többet járt be, mely alatt nemcsak a földrajzi, hanem a természetrajzi tudományokat is gazdag anyaggal és felfedezésekkel bővítette. Nagy gyűjteményének fel-

dolgozása most van folyamatban, s külön tudósoknak van kiosztva a növénytani rész, a mely különösen szerfelett gazdag, az emlősök, a halak, a csúszó-mászók, bogarak stb. gyűjteménye. Eddigélé már megjelentek a következők: »Przsevalszy M. Nikolaj középázsiai utazásainak tudományos eredményei: I. kötet. Az emlősök; feldolgozta Büchner E., 5 táblával; III. kötet 2. része. A halak; feldolgozta Herzenstein, 8 táblarázzal.« A nagy munka terv szerint az oroszokon kívül más európai nyelven is megjelenik. Ő maga is több derék munkát írt utazásairól; ezek: »Utazás az Usszuri-országban« (1870), »Mongolia és a Tanguok országa« (1875 — 1876, két kötetben), »Küldsától a Tien-Sánon túlra és a Lobnorra« (1878), »Zajzánból Khamin át Tibetbe és a Sárgafolyó forrásvidékére« című derék munkája magyar nyelven is megjelent az »Utazások könyvtára« című sorozatban; »Kjachtától a Sárgafolyó forrásaihoz« című műve 1888-ban jelent meg 3 térképpel és 32 rajzzal, melynek kiadását Alexandrovics Nikolaj trónörökös 25 ezer rubel ajándékozásával mozdította elő. Mikor e munka megjelent, P. már Ázsiában volt, hogy megtegye utolsó útját, melynek 53 ezer rubelre számított költségeit felséges pártfogója készséggel megadta. Azonban előkészületei közben, nem messze az Isszük-kul tavától, hagymázba esett, s elhunyt november 2-ikán Karakolban.

Rath, Gerhard von, mineralógus és geológus, született 1830 aug. 20-ikán Duisburgban, Poroszországban, középiskoláit Kölnben végezte, s azután Bonnban, Genfben és Berlinben tanult, promoveáltatott 1853-ban, beutazta Olaszországot, s azután 1854—1856-ban részint Berlinben foglalkozott, részint utazgatott; 1856-ban habilitált Bonnban, hol 1863-ban rendkívüli, 1872-ben pedig rendes tanár lett az egyetemen. Számos tudományos utazást tett Olaszországba, Magyarországra és Erdélybe, Görögországba, Palaesztinába, Amerikába stb. s utazásainak tudományos

eredményeit több dolgozatban tette közzé, így pl. »Siebenbürgen, Reisebeobachtungen und Studien« (1880) munkájában leírja erdélyi tapasztalatait. A földpát, leucit, mézspát, kvarcz és a tőle felfedezett tridymit stb. ásványokon tett beható kristálytani vizsgálatai és idevágó dolgozatai úgyszólván korszakalkotók voltak. Elhunyt április 23-ikán Koblenzben.

Rousseau, Emile, francia chemikus, előbb Orfila és Dumas asszistense, ki több derék dolgozatával, s különösen a pyritnek a kénsvyártásban való alkalmazásáról írt értekezésével lett ismeretessé, elhunyt februárius 4-ikén 73 éves korában.

Scheda, Joseph Ritter von, kitűnő kartografus, született Páduában 1815-ben. Katonai pályára lépett, s 1836-ban hadnagy lett; 1842-ben a katonai geográfiai intézeten a könyvnyomda vezető hivatalnoká lőn, s 1851-ben kapitány, 1857-ben őrnagy, s 1860-ban alezredesi, majd ezredesi s később vezér-őrnagy rangra emelkedett, s a bécsi katonai geográfiai intézet első csoportjának elnöke lett. Már gyermekkorában kitűnően rajzolt, s későbbi pályáján nagy alkalmá nyílt e tehetségét felhasználni; ő hozta be a térképeken a színnyomást is legelőször; térképei valósággal európai nevet szereztek neki; ezek közül különösen Európa térképe 25 lapon, különböző színnyomásokkal, minden szakember figyelmét lekötötte, s azóta is számos javított kiadást ért; ugyancsak nagy elismeréssel találkozott az osztrák birodalom nagy térképe 20 lapon. További nevezetesebb munkái közül kiemelendő még »Handatlas der neuesten Geographie« (Steinhausserrel együtt), továbbá »Central-Europa« 40 lapon. Igen számos kitüntetés érte, s a legtöbb európai földrajzi társaság tagjául választotta. Elhunyt július 23-ikán Mauerben Bécs mellett.

Sobrero, Ascanio, a nitrogliczerin feltalálója, született 1812 októberben Casaleban. 1840 után rövid

ideig Liebig mellett dolgozott Gieszenben és olaszra fordította Fresenius »Qualitative Analyse«-ét. Pelouze laboratóriumából 1844-ben Turinba tért vissza, s közzétette az Olivil-ről szóló dolgozatát, a mely anyag valószínűleg vanillin előállítására lett volna hivatva. Majd tanár és igazgató lett a turini műegyetemen, de 1883-ban nyugalomba lépett. Ma már elévült munkái közül kiemelendők: »Traité d'analyse«, »Chimica applicata alle arti« (1851—1857), »Chimica docimastica« (1875). 1851-ig elméleti kérdésekkel is foglalkozott, de később tisztán az alkalmazott chemiára adta magát. Elhunyt május 26-ikán 76 éves korában.

Wagner, Ernst Leberecht, a lipcsei egyetemen a belső betegségek nagy hírű tanára, született 1829 márczius 12-ikén Delitzschben; 18 éven át szerkesztője volt az »Archiv für Heilkunde« folyóiratnak. Elhunyt februárius 10-ikén Lipcsében.

Wagner László, a budapesti József-műegyetemen a mezőgazdaságtan és erdészeti enciklopédia tanára, született 1841 márczius 28-ikán Budapesten. Magyaróvárott szerzett gazdaságtani ismereteit a külföld legkitűnőbb tanintézetein egészítette ki, s évek során beutazta Európa nevezetesebb gazdasági intézeteit. 1869-ben a budapesti műegyetemre a technológiai részekre hívták meg, hol később a mezőgazdaságtan tanára lett, s azóta ott is működött; nemcsak kitűnő tanár, hanem a technikai és gazdasági ismereteknek jeles népszerűsítője is volt; irodalmi művei bel- és külföldön figyelmet keltettek. Igen számos, kisebb-nagyobb terjedelmű értekezéseket írt a »Gazdasági Közlöny«, »Közgazdasági Hetilapok«, a »Wochenschrift für Landwirtschaft und Forstwesen«, az »Erdélyi Gazda«, »Gyorkorlati Mezőgazda«, a »Journal d'agriculture pratique« stb. folyóiratok hasábjain, sőt a »Természet« és a Természettudományi Közöny« régebbi évfolyamaiban is találkoztunk az ő nevével; 1877-től 1882-ig

nagy szakértelemmel szerkesztette a »Földmívelési Érdekeink« és »Falusi Gazda« című lapokat. Nagyobb munkái többnyire németül, német kiadóknál jelentek meg; ezek közül felemlítjük a következőket: »A természettan elvei alkalmazásukban a gazdaságra, különös tekintettel Magyarország gazdasági viszonyaira« (1868), »Gazdasági műszaki vegytan« (1870), »Handbuch der Tabakfabrication«, »Landwirthschaftliche Pflanzenproductionslehre«, »Handbuch der Stärkefabrication«, Die Stärkefabrication in Verbindung mit der Dextrin- und Traubenzuckerfabrication«, »Hefe und Gährung«, »A keményítőgyártásról«, — mely angol és francia nyelven is megjelent, — »A kukoriczából való keményítőgyártásról« (1885) szülő munkája kapcsán nálunk is, Oroszországban is számos ipartelep létesült annak meghonosítására; utóbb a tejgazdaság volt kedves tárgya, s ez ügyben nagy buzgalmat fejtett ki, idevág »Milch, Butter und Käse« (1881) című illusztrált munkája. Alig volt ez utóbbi pár évtized alatt kiállítás, melyen tevékeny részt ne vett volna hazánkban mint a külföldön. Erdemeiért igen számos kitüntetésben részesült, s a legelőkelőbb gazdasági testületek választották tagjaik sorába, s az orsz. Gazdasági Egyesület választmányában régóta nagy tevékenységet fejtett ki. Elhunyt július 2-ikán Gossenssaban, Tirolban, honnan tetemét Budapestre hozták, s itt temették el.

Winkler Emil, a charlottenburgi műegyetemen a hídépítéstan jeles tanára, született 1835 április 18-ikán Falkenbergben Torgau mellett; a holmindeni építő ipariskola látogatása után gyakorlati szolgálatba lépett a Torgauai vár építésénél; később Drezdában a műegyetemen képezte magát, s azután a szász vízépítészeti igazgatóságnál kapott állomást, s egyszersmind tanári pályára lépett, melyen azóta folytonosan működött. Előbb magántanár és asszisztens volt a drezdai műegyetemen, 1865-ben a prágai műegyetemre hívták meg az

általános mérnöki építéstan tanárául, 1868-ban a vasút- és hídépítéstan tanára lett a bécsi egyetemen s 1877-ben a berlini kir. építészakadémiára hívták meg tanárnak. Számos, technikai szakfolyóiratokban és gyűjteményes munkákban közölt beces értekezésein kívül kiemelendők a következő nagyobb szabású munkái: »Die Lehre von der Elasticität und Festigkeit« (1868), »Neue Theorie des Erddrucks« (1872), »Wahl der zulässigen Inanspruchnahme der Eisenkonstruktionen« (1877—1878), »Technischer Führer durch Wien« (1874), »Vorträge über Brückenbau« (1870 óta), »Vorträge über Eisenbahnbau« (1867 óta). Elhunyt augusztus 27-ikén Friedenauban Berlin mellett.

Wroblewski, Siegmund A. von, az állandó gázok folyóssá tétele körül végzett dolgozatairól széles körben ismert fizikus, született 1845 október 28-ikán Grodnóban, hol a gimnáziumot végezván, a kiewi egyetemet látogatta; azonban az 1863-iki lengyel felkelés alkalmával fogságba jutott, és hat évre Tomskba, Szibériába küldetett, honnan csak 1869-ben sikerült neki szabadulnia. Visszatérte után a fizika és chemia tanulmányára szentelte magát előbb Berlinben, 1874 óta Strassburgban, s habilitált 1876-ban, később még egy évig Párizsban dolgozott Saint-Claire-Deville és Debray mellett. 1882-ben a krakói lengyel egyetemre hívták meg tanárnak. A szénsavhidrát előállításával jó nevet vívott ki magának, s különösen a gázok diffúziója, absorptiója és folyósítása körül kiváló érdeimei vannak, s egyszersmind számos anyag magaviseletét vizsgálta a legalacsonyabb hőmérsékleten nagy nyomás alatt. A bécsi tud. akadémia, melynek tagja volt, dolgozataiért a Baumgartner-féle díjjal tüntette ki. Elhunyt április 16-ikán égési sebekben, melyeket laboratóriumában egy feldőlő égő petróleum-lámpától kapott.

Zeisz, Karl, jeles mechanikus és optikus, született 1816 szeptember 11-ikén Weimarban; Friedrich

Körner optikai és mechanikai műintézetében tanult Jenában; 1846-ban egy kis műhelyt rendezett be mechanikai készülékek számára. Schleiden, Schacht és mások tanácsára azután pusztán mikroszkópok és más e fajta optikai készülékek készítésére adta magát. A 60-as évek végén Dr. Abbéval, a fizika és matematika doczensével lépett összeköttetésbe, hogy a tudományos mikroszkópia terén együttesen tegyenek bűvárlatokat és tanulmányokat; s valóban nagyszerű gyárat alapítottak, előbb egyszerű, legfeljebb 300-szoros nagyítású, később nagyobb összetett mikroszkópokat készítettek, és a Zeisz-féle mikroszkópok rendkívül kezesetekké váltak, annyira, hogy ezelőtt két évvel nem kevesebb, mint tízezer mikroszkóp szállításának örömét ünnepelték; az egyszerű mikroszkópokból meg csaknem ötvenezeret készítettek. Jelenben évenként több mint ezer mikroszkóp készül a Zeisz-féle jenai gyárban. Zeisz-tól és Abbé-től származott annak a nagy jenai üvegyár alapításának a gondolata is, a mely tudományos czélokra szolgáló üvegek és üvegfélék készítésével foglalkozik. Elhunyt Jenában december 1-én.

Zsigmondy Vilmos, kitünő magyar bányamérnök, született 1821 május 21-ikén Pozsonyban; kis diák korában Jókai Mór koszorús írónkért cserébe ment Komáromba magyar szóra; gimnáziumi tanulmányainak és a Selmeczi bányászakadémia tanfolyamának befejezése után Bécsben a központi bányagazgatóságnál kezdte meg hiva-

talos pályáját; utóbb az udvari kamara elnöki osztályába ment át. A szabadságharcz Resiczán találta mint helyettes bányafőnököt, s a magyar kormány 1849-ben az összes fegyver és lőszer készítésével bízta meg. A világosi fegyverletétel után az osztrákok temesvári hadi törvényszéke hat évi várfogságra ítélte. Kiszabadulása után a technikai tanulmányokra fordította minden tehetségét. Az általános figyelmet a Margitszigeti artézi fúrásokkal vonta magára s nem sokára gyors egymásutánban létesítette a legsikerültebb artézi kutakat: a lipiki, alcsúti, a városligeti, h.-m.-vásárhelyi, rankherlányi stb. artézi kutakat, a melyek mind az ő alapos geológiai ismereteiről tesznek tanúbizonytságot. E tekintetben európai hírré emelkedett, s nem egy fontos kérdésben kérték ki döntő szavát; így a wicelczkai sóbányák árvízveszedelmében, a karlsbadi Sprudelforrás kiapadásában az ő tanácsa segített a bajon. 1875-ben orsz. képviselővé választatván, a pénzügyi bizottságban jelentékeny szerepet vitt, s Ordódy Pál-nak miniszterré való kineveztetése után a bizottság elnöke lett. Sok kitüntetés érte; a magy. tud. Akadémia is tagjává választotta 1868-ban; egyik vezérférfia volt a Magyarhoni Földtani Társulatnak, melynek folyóiratában, valamint az akadémia Értekezéseiben sok derék dolgozata jelent meg. Hátrahagyott munkái díszére válnak a magyar bányászati és földtani irodalomnak. Elhunyt december 21-ikén.

LENGYEL ISTVÁN.

Creative Commons License Deed

Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0)

Ez a [Legal Code \(Jogi változat, vagyis a teljes licenc\)](#) szövegének közérthető nyelven megfogalmazott kivonata.

[Figyelmeztetés](#)

A következőket teheted a művel:

szabadon másolhatod, terjesztheted, bemutathatod és előadhatod a művet

származékos műveket (feldolgozásokat) hozhatsz létre

kereskedelmi célra is felhasználhatod a művet

Az alábbi feltételekkel:

Nevezd meg! — A szerző vagy a jogosult által meghatározott módon fel kell tüntetned a műhöz kapcsolódó információkat (pl. a szerző nevét vagy álnévét, a Mű címét).

Így add tovább! — Ha megváltoztatod, átalakítod, feldolgozod ezt a művet, az így létrejött alkotást csak a jelenlegivel megegyező licenc alatt terjesztheted.

Az alábbiak figyelembevételével:

Engedélyezés — A szerzői jogok tulajdonosának engedélyével bármelyik fenti feltételtől [eltérhatsz](#).

Közkinccs — Where the work or any of its elements is in the [public domain](#) under applicable law, that status is in no way affected by the license.

Más jogok — A következő jogokat a licenc semmiben nem befolyásolja:

- Your fair dealing or [fair use](#) rights, or other applicable copyright exceptions and limitations;
- A szerző [személyhez fűződő](#) jogai
- Más személyeknek a művet vagy a mű használatát érintő jogai, mint például a [személyiségi jogok](#) vagy az adatvédelmi jogok.

- **Jelzés** — Bármilyen felhasználás vagy terjesztés esetén egyértelműen jelezned kell mások felé ezen mű licencfeltételeit.